

Özel Yetenekli Öğrencilerin Sınıf Ortamındaki Davranışlarına Yönelik Öğretmenlerin Görüşleri

 ABDULKADİR SAĞLAM^a İLHAN POLAT^b

Geliş Tarihi: 26.04.2020 | Kabul Tarihi: 24.10.2020

Öz: Bu çalışmanın amacı öğretmenlerin, özel yetenekli öğrencilerin davranışlarının sınıf ortamına yansımaları yönelik görüşlerini ortaya koymaktır. Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim (fenomenoloji) deseninde tasarlanmış olup çalışmada amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışma grubunu sınıfında özel yetenekli öğrenci bulunan 21'i kadın, 4'ü erkek toplam 25 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın veri toplama süreci 2018 yılında gerçekleştirilmiştir. Çalışmada veri toplama aracı olarak yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Bunun sonucunda araştırmaya katılan öğretmenler, sınıflarında bulunan özel yetenekli öğrencilerin genelde olumlu davranışlar gösterdiğini, kısmen olumsuz davranışlar sergilediğini ifade etmiştir. Öğretmenler, öğrencilerin olumlu ve olumsuz davranışlarıyla ilgili çeşitli yöntemler kullandıklarını ifade etmekle birlikte sınıfında özel yetenekli öğrenci bulunan meslektaşları için de çeşitli önerilerde bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Özel yetenekli öğrenciler, sınıf öğretmeni, öğrenci davranışları, öğretmenlerin görüşleri.

^a Van Yusuf Gökçenay Bilim ve Sanat Merkezi
saglam6888@gmail.com

^b Van İpekyolu İlkur İlicalı İlkokulu

Teachers' Views on the Behavior of Specially Gifted Students in the Classroom

Abstract: This study aims to reveal the opinions of teachers about the reflection of the behaviors of specially gifted students in the classroom environment. The study was designed in the phenomenology pattern, which is one of the qualitative research methods, and the criterion sampling method, which is one of the purposeful sampling methods, was used. A total of 25 classroom teachers, 21 females and 4 males, with specially talented students in the class. The data collection process of this study was carried out in 2018. In the study, a semi-structured interview form was used as a data collection tool. The data obtained were analyzed by the content analysis method. As a result, the teachers who participated in the research stated that students with special abilities in their classes generally show positive behaviors and partially negative behaviors. Teachers stated that they used various methods regarding the positive and negative behaviors of the students, but also made some suggestions for their colleagues who had special talented students in their class.

Keywords: Gifted students, elementary school teacher, student behavior, teacher's views.

Giriş

Özel yeteneklilik tanımı, yaşamın normal seyri içerisinde, yaklaşımları, davranışları, sıra dışı kararları ve uygulamalarıyla her zaman farklı olduklarını hissettiren, ortalamanın oldukça üstünde performans sergileyen bireyler için ifade edilmektedir (Su, Sağlam ve Mutlu, 2017).

Özel yetenekli öğrenci; üretkenlik, zekâ, özel akademik alanlarda ve sanat kapasitesi bakımından akranlarına göre üst düzeyde performans sergilediği uzmanlarca belirlenen ve bu alanlarda özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilerdir (MEB, 2016). Kirk ve Gallagher (1989; Akt. Özsoy, 2014:75) ise özel yetenekli bireyi; üretken, bilgi birikimi yüksek, yaratıcı, liderlik veya sanat gibi konularda yaşitlarına göre yüksek performans sergileyen veya bu kapasitelerini daha da geliştirmek amacıyla özel akademik disiplinlerde okulunda elde edemediği faaliyetlere ve etkinliklere gereksinim duyan birey olarak tanımlamıştır.

Özel yetenekli öğrencilerin eğitimi her zaman için dünya üzerinde önemli bir yere sahiptir. Son yıllarda, özel yetenekli öğrenciler ve bu öğrencilerin okul ortamındaki duygusal, zihinsel ve sosyal ihtiyaçları sık sık gündeme gelmektedir. Bilindiği gibi, özel yetenekli öğrenciler vakitlerinin çoğunu okul ortamlarında, normal gelişim gösteren akranlarıyla birlikte geçirirler (Westberg, Archambault, Dobyns ve Salvin, 1993).

Milli Eğitim Bakanlığı verilerine (2013) göre yaklaşık olarak toplumun %2'sini oluşturan özel yetenekliler her toplumda, çeşitli yöntemlerle topluma kazandırılmaya çalışılmıştır. Özel yetenekli öğrencilerin topluma en faydalı biçimde kazandırılabilmesi için erken çocukluk dönemlerinde uygun koşullarda ve düzeylerine uygun bir şekilde eğitim almaları esastır. Ülkemizde de özel yetenekli öğrencilerin eğitimi Osmanlı Dönemi'nde Enderun Mektebi'nden başlamak üzere üzerinde durulan konulardan biridir. Özel yetenekli öğrencilerin erken çocukluk dönemlerinde eğitimlerini almaları hususunda pek çok yasa ve yönetmelik çıkarılmış, eğitim kurumları açılmıştır.

Ülkemizde özel yetenekli çocuklar Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Bilim ve Sanat Merkezlerinde eğitim almaktadırlar. Türkiye’de 2020 yılı itibarıyla 81 ilde 175 Bilim ve Sanat Merkezinde yaklaşık 40.000 öğrenci bulunmaktadır.

Kısaca BİLSEM olarak adlandırılan Bilim ve Sanat Merkezlerinin amaçları, “Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarına ve temel ilkelere uygun olarak özel yetenekli öğrencilerin; Atatürk ilke ve ilkelerini benimseyerek; bireysel yeteneklerinin farkında olmalarını ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını; yeteneklerinin ve yaratıcılıklarının erken yaşta fark edilerek geliştirilmesini; yetenek alanı/alanlarının geliştirilmesinin yanı sıra, sosyal ve duygusal gelişimlerinin de sağlanarak bütünlük içinde değerlendirilmesini; bilimsel düşünce ve davranışlarla estetik değerleri birleştiren, üretken, sorun çözen kendini gerçekleştirmiş bireyler olarak yetişmelerini; iş alanlarındaki ihtiyaca yönelik yeni düşünceler önerebilmelerini, teknik buluş ve çağdaş araçlar geliştirebilmelerini; üstün yetenekleri doğrultusunda bilimsel çalışma disiplini edinmelerine imkân sağlayan şartların, ortam ve fırsatların oluşturularak disiplinler arası çalışmalarındaki kazanımlarla sorunları çözmeye ya da ihtiyacı karşılamaya yönelik çeşitli projeler gerçekleştirmelerini; ulusal ve evrensel değerleri tanımalarını, benimsemelerini, geliştirmelerini ve bu değerlere saygı duymalarını, liderlik, yaratıcı ve üretici düşünce yeteneklerini ulusal ve toplumsal bir anlayışla ülke kalkınmasına katkıda bulunacak şekilde geliştirmelerini; yaşam projelerini gerçekleştirme fırsat ve imkânlarının verilmesini sağlamaktır” (BİLSEM Yönergesi, 2016).

Bilim ve Sanat Merkezlerinde öğrenci, okul dışı zamanlarda eğitim-öğretim etkinliklerini sürdürmektedir. Bu düzende, özel yetenekli öğrenciler örgün eğitimlerini sürdürürken, hafta sonu veya okul dışı vakitlerde Bilim ve Sanat Merkezlerinde eğitimlerini sürdürmektedirler. Bu sistemin en büyük yararlarından biri, öğrencilerin arkadaşlarından ve kendi okullarından soyutlanmamalarıdır. Yani kendilerini ayrı bir yerde görememeleri ve toplumun sorunlarından, sıkıntılarından haberdar

olmalarıdır. Okul dışındaki zamanlarda Bilim ve Sanat Merkezinde eğitimine devam ederken; okul vakitlerinde de toplum bireylerini sosyal, kültürel, duygusal ve zihinsel yönden tanıyabilme imkânına sahip olabilmektedirler. Özel yetenekli öğrenciler, toplumla birlikte çalışma, üretme imkânına sahip olmaktadır. Toplumla her yönden bütünleşen ve kendindeki farklılığın bilincinde olan, farklılığını insanlık namına geliştiren kişiler olarak yetiştirilmektedirler (Dönmez, 2004).

Özel yetenekli öğrencilerin örgün eğitim aldıkları okula devam ederken okul dışındaki zamanlarda da BİLSEM'e devam etmeleri öğrencide çeşitli davranış değişikliklerine sebep olabilmektedir. Bu davranış değişikliklerinin nasıl ve ne yönde olduğunun ortaya çıkarılması bu öğrencilerle çalışan öğretmenler için yol gösterici veya model olabilir. Çünkü birçok öğretmen bu konuda yeterince eğitim almamış ve özellikle bu öğrencilerle çalışan öğretmenlerin sayısının azlığından öğretmenler arası deneyim paylaşımı da sınırlı olmaktadır.

Bu öğrencilerin yeteneklerini geliştirebilecek, sınırlarını zorlayabilecek öğrenim koşullarının olmaması, kendini gerçekleştirememe ve hayal kırıklığına sebep oluşturmakta; bu durumda özel yetenekli öğrencilerin eğitim ortamlarında zaman zaman olumsuz davranışlar sergilemesine neden olmaktadır (Akarsu 2001).

Farklı özelliği olan üstün yetenekli öğrencilerin öğretmenlerinin de bu öğrencilere uygun beceri ve özelliklerinin olması gerekmektedir. Bunların yanı sıra üstün yetenekli öğrencilerle çalışan kişilerin bu çocukların özelliklerini ve bu özelliklerinin neticesinde ortaya çıkabilecek sorunları bilmesinde yarar bulunmaktadır.

Yaştlarından farklı bir sosyal ve bilişsel gelişim gösteren özel yetenekli öğrencilerde akranları gibi birçok problemle karşılaşır; fakat özel yetenekli öğrenciler, yeteneğine has farklı niteliklerinden dolayı çok daha değişik davranış ve tutumlarla karşı karşıya gelebilmektedirler (Tiesco, 1999; akt: Şipal, 2005). Peterson (2009) ise özel yeteneklilerin kendi endişe ve inançla-

rını maskeleyen ve problemlerini kendi başlarına çözebilme yeteneklerinden dolayı, yaşanabilecek sosyal duygusal problemlerin özel yeteneklilerin doğası gereği birey tarafından gizlenebileceğini belirtmiştir. Sak (2010) göre özel yetenekli bireylere yeteneklerine uygun ve olumlu olanaklar sağlanması durumunda bu bireylerin toplum için çok başarılı ve faydalı bireylere dönüşebileceğini ifade etmektedir.

Özel yeteneklilerin çeşitli özelliklerini ortaya koymak adına yapılan bilimsel çalışmalar mevcuttur. Başta psikoloji alanında çalışmalar yapan araştırmacılar olmak üzere pek çok araştırmacı bu öğrencilerin çeşitli özelliklerini belirlemeye çalışmışlardır. Akın Akbüber, Erdik, Güney, Cimsitoğlu ve Akbüber (2019) yaptıkları çalışmada 2015 yılında gerçekleştirilen IV. Ulusal Çocuk Kongresi bünyesinde çalıştay düzenlenmiş, Türkiye'nin çeşitli illerinden gelen özel yetenekli öğrencilerin eğitim, aile ve akran ilişkileri, sosyal hayat, kariyer planı ve BİLSEM hayatına yönelik sorunlarını ortaya koymayı amaçlamışlardır. Öğrenciler eğitimsel anlamda okulda öğretmenlerinin kendilerini anlamada zaman zaman sorun yaşadıklarını, istemedikleri halde örnek gösterilmenin arkadaşlarıyla mesafe oluşturduğunu ve bunun da eğitim ortamına bazen olumsuz yansıdığını belirtmişlerdir. Çitil ve Ataman 2018 yılında derleme şeklinde yaptıkları çalışmada üstün yetenekli öğrencilerin eğitim ortamlarında yaşayabileceği olası problemleri ve olası çözüm önerilerini ortaya koymuşlardır.

Sezer (2015) yaptığı çalışmada üstün yetenekli öğrencilerin sınıf ortamına yansıyan *olumsuz* davranışlarını ortaya koymuştur. Giresun ilinde sınıfında üstün yetenekli öğrenci bulunan 52 öğretmen ile gerçekleştirilen çalışmada, öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilerin sınıf ortamındaki olumsuz davranışlarını yönetmede başvurduğu yöntemlerin destekleme ve yaptırım uygulama şeklinde olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Akar ve Şengil Akar (2012) da çalışmalarında öğretmenlerin üstün yetenek kavramı hakkındaki görüşlerini ortaya koymayı amaçlamış, 155 öğretmenin katılımıyla gerçekleştirdiği

araştırmasında, öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilerin özellikleri hakkında belirtmiş oldukları görüşlerde bu öğrencilerin asosyal, davranış problemlerine sahip, aşırı hareketli ve sıkılgan gibi özelliklerinin olduğunu bulgulamıştır.

Çeşitli araştırmalarda ülkemizde özel yeteneklilere yönelik uygulanan eğitim programlarının çerçevesi, tarihçesi, değerlendirmesi, Bilim ve Sanat Merkezi uygulamasının değerlendirilmesi (Çitil, 2018, Su, Sağlam ve Mutlu, 2017; Dolu ve Ürek, 2017; Kurnaz, 2014; Levent, 2013; Kurttaş, 2012; Dönmez, 2007;) gibi konuların incelendiği görülmektedir. Yine özel yetenekli öğrencilerin çeşitli disiplinlere (fen bilimleri, matematik, sosyal bilgiler, coğrafya, ...), programlara (değerler eğitimi, STEM eğitim programı, vs...) yönelik tutumlarını inceleyen (Özçelik ve Akgündüz, 2018; Ayverdi, 2018; Ünal ve Er, 2015; Sak, 2011; Keskin, 2006) çalışmalara rastlamak da mümkündür.

Literatüre bakıldığında özel yetenekli öğrencilerin çeşitli özelliklerini belirlemeye, Bilim ve Sanat Merkezlerinin işleyişine, öğrencilerin Bilsen yaşantılarına, bu öğrenciler hakkındaki öğretmen görüşlerine, özel yetenekli öğrencilerin çeşitli derslere ilişkin tutumlarına, bu öğrencilerin yaşadığı davranışsal problemlere yönelik bilimsel çalışmaların olduğu görülmektedir. Bu çalışma ise, özel yeteneklilerin örgün eğitimdeki sınıflarında yaşadıkları sorunların sınıf ortamına yansımalarına yönelik olarak somut şekilde yaşanan problemlere odaklanması ve bu problemlerin bütüncül bir şekilde (olumlu/olumsuz) öğretmen görüşlerine göre ele alması bakımından önemlidir.

Bu bağlamda çalışmanın amacı öğretmenlerin, özel yetenekli öğrencilerin davranışlarının sınıf ortamına yansımaları yönelik görüşlerini ortaya koymaktır. Bu doğrultuda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Özel yetenekli öğrenci(ler) sınıf ortamında ne tür olumlu davranışlar göstermektedir?
2. Özel yetenekli öğrenci(ler) sınıf ortamında ne tür olumsuz davranışlar göstermektedir?

3. Öğretmenler özel yetenekli öğrencilerin sınıf ortamına yansıyan olumlu ve olumsuz davranışlarına karşı neler yapıyor?

4. Sınıfında özel yetenekli öğrencisi olan öğretmenlerin meslektaşlarına önerileri nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Çalışma, nitel yönteminde olgubilim (fenomenoloji) deseni tasarlantır. Olgubilim, olgu ile ilgili bilgiler elde etmek için bireylerin deneyimlerinden yararlanan bir araştırma yöntemidir. Olgubilim yönteminin kullanıldığı çalışmalarda veri kaynakları, araştırmanın odak noktasındaki olguyu tecrübe eden ve bu olguyu açığa çıkarabilecek veya yansıtabilecek kişiler ya da gruplardır (Büyüköztürk vd., 2012). Bu çalışma öğretmenlerin sınıfta yaşadığı deneyimlere dayandığından olgubilim desenine uygundur.

Çalışma Grubu

Çalışmanın örneklemini “amaçlı örneklem” yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemiyle belirlenmiş ve örneklem ölçütü ise sınıfında en az bir özel yetenekli öğrencisi olmak olarak belirlenmiştir. Sınıf öğretmenlerinin diğer öğretmenlere göre bu öğrencilerle daha fazla zaman geçirdiği hesaba katılarak çalışma 25 sınıf öğretmeniyle yapılmıştır. Çalışmada veriler 2018 yılında toplanılmıştır. Çalışmaya katılan öğretmenlerin 21’i kadın 4’ü erkek, 11 öğretmenin hizmet süresi 1-10 yıl, 9’unun 10-20 yıl ve 5’inin ise 20 yıl üstüdür. Öğretmenlerin 11’i bu öğrencilerle ilgili bir eğitim aldığını belirtirken 14’ü herhangi bir eğitim almamıştır. Eğitim aldığını ifade eden öğretmenlerin aldığı eğitim ise BİLSEM tarama yönlendirme usulleri ile ilgili verilen seminerden ibarettir.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Analizi

Çalışmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu soruları literatür taranarak soru havuzu oluşturulmuş ve iki araştırmacı tarafın-

dan form hazırlanmıştır. Form için önce uzman görüşü alınmış ardından soruların anlaşılabilirliğinin test edilmesi amacıyla çalışma grubundan bir öğretmenin görüşüne sunulmuştur. Gerekli düzeltmelerden sonra son hali verilerek görüşme soruları doğrultusunda öğretmenlerle görüşme yapılmıştır.

Elde edilen veriler, içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2018:242). Bu kapsamda veri analizinde katılımcıların verdikleri cevaplar iki araştırmacı tarafından birkaç kez detaylı okunmuş ve verilen cevaplar içinde anlamlı bütünlük sağlayan kelime ve cümleler üzerinden önce kesitler alınmıştır. Excel dosyasında listelenen kesitlerin her birinin karşılık geldiği kodlar oluşturulmuştur. İki araştırmacının kodları arasında uyum sağlandıktan sonra kodlar bir araya getirilerek literatür ve çalışma bütünlüğü bağlamında kategoriler oluşturulmuştur. Çalışmadan elde edilen kod-kategori ilişkisi Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Kod Kategori İlişkisi

Kategoriler	Kodlar
Olumlu davranışlar	Derse katılımlarını yüksek olması, başarılı olmaları, arkadaş ve öğretmenleriyle olumlu ilişkiler kurmaları, uyumlu olma, birçok konuda arkadaşlarına örnek olmaları, görev ve sorumluluklarını tam yerine getirmeleri, sınıfta liderlik yapmaları
Olumsuz davranışlar	Derste sıkılma, arkadaşlarıyla zayıf ilişkiler kurma, çekingen davranma, başarısızlığa tahammülsüz olma, sınıf düzenini bozma, sürekli ön plana çıkma isteği, bilmişlik taslama
Öğretmenlerin olumlu davranışlara yönelik tepkileri	Pekiştirici kullanma, öğrenciye sorumluluk verme, olumlu davranışını sınıfa örnek gösterme, yeteneğini ve çalışmalarını sınıfla paylaşmasına izin verme, sınıfa çeşitli zamanlarda liderlik etmesini

	sağladıklarını
Öğretmenlerin olumsuz davranışlara yönelik tepkileri	Bireysel konuşma, sorumluluk verme, görmezden gelme, uygun dille uyarma, sürekli takip etme, aile ile iletişime geçme, olumlu davranışlarına odaklanma, doğruyu pekiştirme, rehber öğretmenden destek alma
Öğretmenlerin önerileri	Yeteneğiyle ilgili destek çalışması yapmak, yeteneği veya çalışmalarını sınıf arkadaşlarıyla paylaşma fırsatı verme, öğrencilere karşı sabırlı olma, onları sürekli gözlemleme, ödüllendirme, varsa olumsuz davranışlarına zaman ayırma, liderlik yapma fırsatı ve sorumluluk verme

Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği

Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlik; inandırıcılık, aktarılabilirlik, tutarlılık ve teyit edilebilirlik kavramlarıyla açıklanır (Yıldırım ve Şimşek, 2018:277). Çalışmanın inandırıcılığına yönelik bulgular kısmında taranan verilerden katılımcıların ifadelerine yer verilmiştir. Aktarılabilirlik özelliğine yönelik çalışmanın yöntem kısmı açık, anlaşılır ve detaylı bir şekilde verilmiştir. Katılımcıların seçimi, örneklem türü, veri toplama aracının geliştirilme aşaması ve analiz süreci ayrıntılı bir şekilde okuyucuya ve diğer araştırmacılara sunulmuştur. Tutarlık özelliğine yönelik araştırmada katılımcıların verdiği cevapları iki araştırmacı birbirinden bağımsız olarak kodlamıştır. İki araştırmacının kodları karşılaştırılmış, iki araştırmacının farklı kodladığı bölümler tekrar gözden geçirilmiş ve iki araştırmacı uzlaşana kadar hem literatürden örnek çalışmalar hem de görüşme metinlerinin bütünü üzerinde çalışma yapılarak ortak kodlar oluşturulmuştur. Teyit edilebilirlik özelliğine yönelik görüşme metinlerinde net olmayan açıklanması ihtiyacı olan yerler ilgili katılıcıya tekrar sorulmuş ve daha açıklayıcı olması sağlanmıştır. Ayrıca elde edilen bulgular katılımcılardan ulaşabilenlerle paylaşılıp veriler teyit edilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde görüşme formlarının analizinden elde edilen bulgular ve bunlara yönelik katılımcı ifadelerine yer verilmiştir.

Katılımcı öğretmenler sınıfında bulunan özel yetenekli öğrencilerin olumlu davranışlarıyla ilgili olarak, derse katılımlarını yüksek olması, başarılı olmaları, arkadaş ve öğretmenleriyle olumlu ilişkiler kurmaları, genelde uyumlu olmaları, birçok konuda arkadaşlarına örnek olmaları, görev ve sorumluluklarını tam yerine getirmeleri ve sınıfta liderlik yapmalarını vurgulamıştır. Öğretmenlerin bu görüşlerine ilişkin ifadeleri şöyledir:

Ö1: Öğrencim sakin, düzenli ve başarılı biridir. Arkadaşları ile ilişkileri gayet iyi, kendini iyi ifade edebiliyor.

Ö4: Sınıftaki varlığıyla arkadaşlarına örnek olup grup bilincini geliştiriyor.

Ö5: Derse karşı tutumları hep açık ve olumludur.

Ö11: Sınıf içi davranışları, derse katılımları daha fazladır. Arkadaş ilişkileri iyidir.

Ö9: Öğrencim, bir öğretmenin isteyebileceği olumlu bütün özelliklere sahiptir. En baştan bana ve arkadaşlarına saygılı, ahlaklı ve adaletli davranışlara sahiptir. Derse katılımı gayet iyidir ve isteklidir.

Ö12: Verilen görev ve sorumluluğu eksiksiz yerine getirmektedir.

Ö14: Arkadaş ilişkileri oldukça iyidir. Öğretmenleri ile de ilişkisi oldukça iyidir.

Ö17: Liderlik özellikleri var. Hassas yapıları olduğu için genelde sevilen öğrenciler oluyorlar.

Ö13: Derse katılımları çok iyidir. İkinin de arkadaş ilişkisi çok iyidir. Ayrıca örnek alınıyorlar.

Katılımcı öğretmenler sınıfında bulunan özel yetenekli öğrencilerin olumsuz davranışlarıyla ilgili olarak derste sıkılma, arkadaşlarıyla zayıf ilişkiler kurma, çekingen davranma, başarısızlığa tahammülsüz olma, sınıf düzenini bozma, sürekli ön plana çıkma isteği ve bilmislik taslama olarak ifade ettiler. An-

cak bu konuda en fazla verilen cevap bu öğrencilerin olumsuz davranışlarının olmadığı yönündedir. Öğretmenlerin bu görüşlerine ilişkin ifadeleri şöyledir:

Ö2: Biraz fazla çekingen.

Ö4: Genel olarak olumsuz davranışı yok. Ama bazen sınıf genelinden ileride olduğu için sıkılıyor.

Ö5: Herhangi olumsuz bir davranışıyla karşılaşmadım.

Ö6: Başarısızlığı kabullenmekte güçlük çekiyorlar.

Ö10: Çok fazla sosyal değil. Liderlik özelliği olmasına rağmen grup oluşturmuyor.

Ö12: Anlatılanları çabuk anladıkları ve verilenleri çabuk bitirdikleri için derste geri kalan sürede sıkılmaktadır. Sıkıldıkları için de arkadaşlarını rahatsız etmekte, dikkat dağıtmaktadırlar.

Ö11: Dikkati çok çabuk dağılabiliyor.

Ö13: Derse daha çok katılmak istiyorlar. Bazen cevap vermekte acele ettikleri için hata yapabiliyorlar. Diğer arkadaşlarını beklemeleri gerektiğinde sıkılabiliyorlar.

Ö17: Dersler basit geldiği için çoğu zaman ilgisini çekmiyor ve ders dışı faaliyet, ders düzenini bozma gibi davranışlara sebep oluyor.

Ö21: Arkadaşlarıyla uyum sağlayamama, onlardan sürekli şikâyetçi olma davranışları olabiliyor.

Katılımcı öğretmenler sınıfında bulunan özel yetenekli öğrencilerin olumlu davranışlarıyla karşılaştığında, neredeyse bütün öğretmenler pekiştireç yoluna gittiğini ifade ederken, ayrıca öğrenciye sorumluluk verme, olumlu davranışını sınıfa örnek gösterme, yeteneğini ve çalışmalarını sınıfla paylaşmasına izin verme ve sınıfa çeşitli zamanlarda liderlik etmesini sağladıklarını da ifade etmiştir. Öğretmenlerin bu görüşlerine ilişkin ifadeleri şöyledir:

Ö2: Bu davranışların devamının sağlanması için ödül, pekiştireç ve olumlu dönütler sağlıyorum.

Ö4: Sınıf içinde sorumluluk verip kendini daha iyi hissetmesini sağlıyorum.

Ö6: Pekiştirme ve ödüllendirme yapıyorum, ayrıca örnek gösteriyorum.

Ö12: Olumlu davranışları teşvik edici çalışmalar yapıyorum. Bildiklerini, öğrendiklerini bizimle paylaşmasını istiyorum. Örneğin yaptığı bir robot çalışmasını sınıfa getirip bizimle paylaşmasını, arkadaşlarına tanıtmasını istiyorum. Bu hem sınıfı hem de öğrenciyi çok mutlu etmektedir.

Ö14: Olumlu davranışları mutlaka sözlü (aferin veya herkese anlattırma) olarak pekiştiririm.

Ö16: Olumlu davranışlarından yararlanıyoruz. Sınıfa örnek öğrenci veya örnek davranış olarak sunuyoruz.

Ö21: Takdir etme, örnek gösterme.

Ö23: Örnek gösteriyorum. Örnek davranışlarını sınıfta övüyorum. Kendi tasarımlarını sınıfa getirmesini sağlıyorum

Ö25: Etkinliklerde görev veriyorum. Yeteneğini sınıfta sergilemesine fırsat veririm.

Katılımcı öğretmenler sınıfında bulunan özel yetenekli öğrencilerin olumsuz davranışlarıyla karşılaştığında en fazla bireysel konuşmayı ve sorumluluk vermeyi tercih ettiklerini ifade etmiştir. Ayrıca olumsuz davranışları görmezden gelme, uygun dille uyarma, sürekli takip etme, aile ile iletişime geçme, olumlu davranışlarına odaklanma ve doğruyu pekiştirme ile rehber öğretmenden destek alma gibi yollara da başvurduğunu ifade etmiştir. Öğretmenlerin bu görüşlerine ilişkin ifadeleri şöyledir:

Ö3: Kendini yere atarak olumsuz davranışlar gösterdiğinde ve garip sesler çıkardığında (söndürme) görmemezlikten geliyoruz ve üzerine gitmiyoruz.

Ö10: Uygun bir dille uyarıyorum.

Ö11: Olumsuz davranışlar için genellikle "görmezden gelme" yöntemini uyguluyorum.

Ö12: Sınıf içinde sürekli görev vermek gerekiyor.

Ö13: Daha çok ikili görüşme yaparak çözmeye çalışıyorum.

Ö14: *Onunla özel konuşmayı, bu davranışının yarattığı olumsuzlukları konuşurum.*

Ö15: *Öğrenciye sorumluluklar veririm ve rehber öğretmenle görüşürüm.*

Ö19: *Yoğun bir olumsuz davranışı olmadı. Ufak tefek şeyler ile ve uyarılarla toparlıyorum*

Ö20: *Sınıf ortamında deşifre etmeden nazik bir kucaklama veya dokunmayla uyarıyor, gözlerine bakarak etkilemeye çalışıyorum.*

Ö23: *Çözemediğim sorunları için rehberlikten yardım alıyorum.*

Ö25: *Sorumluluk verme. Öğrenciyle konuşurum. Bazen görmezden gelirim.*

Katılımcı öğretmenler sınıfında özel yetenekli öğrencisi olan öğretmenlere önerilerde de bulunmuştur. Bu önerilerden en fazla vurgulananları bu öğrencilere derslerin dışında yeteneğiyle ilgili destek çalışması yapmak ile yeteneği veya çalışmalarını sınıf arkadaşlarıyla paylaşma fırsatı vermedir. Katılımcılar ayrıca bu öğrencilere karşı sabırlı olma, onları sürekli gözlemleme, ödüllendirme, varsa olumsuz davranışlarına zaman ayırma, liderlik yapma fırsatı ve sorumluluk verme gibi önerilerde de bulunmuştur. Öğretmenlerin bu görüşlerine ilişkin ifadeleri şöyledir:

Ö2: *Yeteneklerinden ötürü kendisine hissettirilmeden ders ortamında destek verilmelidir.*

Ö5: *Onlara, ayrıca onların da zevk alacağı evde yapabilecekleri etkinlikler verebiliriz.*

10: *Sahip oldukları kapasitelerini amaca uygun kullanmaları konusunda destek olunmalıdır. Gerekirse ek etkinlikler yapılmalıdır.*

Ö12: *Fırsat buldukça araştırma ödevleri vermek gerekir. Çünkü farklı çalışmalar daha çok ilgilerini çekmektedir.*

Ö14: *Biz o çocuklarla bire bir ilişki kurarak ve özel yeteneklerini sergilemesine izin vererek, çocuğun yeteneklerinden arkadaşlarını haberdar ederek, varsa okul dışı etkinliklere yönlendirerek, hatta mümkünse kimi zaman bu etkinliklere birlikte katılarak çocukların*

yeteneklerine destek olabiliriz.

Ö23: Bireysel sohbet edilmeli. Farklı fikirlerini paylaşmasına fırsat verilmeli. Becerilerini sınıfa taşımaya fırsat verilmeli. İlgi alanına göre görev verilmeli.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Özel yetenekli öğrencilerin tanınması yapıldıktan sonra gerek kendi okullarının yanında BİLSEM'lere devam etmeleri, gerek çevresel etmenler gerekse de içsel olarak gerçekleşen birtakım nedenlerle davranışlarında olumlu ya da olumsuz değişiklikler gözlenebilmektedir. Bu çalışmada da sınıfında özel yetenekli öğrenci bulunan öğretmenlerin görüşlerine göre bu öğrencilerin davranışlarının sınıf ortamına yansımaları ve öğretmenlerin bu davranışlar karşısında sergiledikleri tutumlara yönelik görüşleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda özel yetenekli öğrencilerin sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre bu öğrencilerin sınıf ortamına yansıyan olumlu ve olumsuz davranışları ile bu davranışların yönetilmesine ilişkin sonuçlara yer verilmiştir.

Araştırmaya katılan öğretmenler, sınıflarında bulunan özel yetenekli öğrencilerin derse katılımlarının ve akademik başarılarının yüksek olduğu, arkadaş ve öğretmenleriyle olumlu ilişkiler kurduğu, sınıfta uyumlu oldukları, birçok konuda arkadaşlarına örnek oldukları, görev ve sorumluluklarını yerine getirmede mükemmelle yakın oldukları ve sınıfa liderlik etmede oldukça başarılı olduklarını belirtmişlerdir. Özel yetenekli öğrencilerin sergilemiş olduğu bu olumlu davranışların her öğretmenin sınıfında görmek isteyeceği öğrenci profilini içerdiğini ve bu davranışların özel yeteneklilerin genel özelliklerini yansıttığı söylenebilir. Sınıfında özel yetenekli öğrenci bulunan öğretmenlerin belirtmiş olduğu görüşlerde, bu öğrencilerin genellikle olumsuz davranış sergilemediği; ancak bazı özel yetenekli öğrencilerde derste sıkılma, arkadaşlarıyla sıkı ilişkiler kuramama, çekingen davranma, başarısızlığa tahammülü olmama, sınıf düzenini bozup ayakta dolaşma, sürekli ön planda olma isteği ve bilmislik taslama gibi olumsuz davranışların

da gözlemlendiğini vurgulamışlardır. Alanyazında konuyla ilgili çalışmalardan benzer sonuçlara ulaşılmış ve öğrencilerin sürekli söz hakkı isteme, huzursuzluk, aşırı hareketlilik, arkadaşları ve öğretmenle çatışma, saldırgan davranışlar, mükemmeliyetçilik, akran ilişkileri ve iletişimde sorunlar, sıkılma motivasyon kaybı, tez canlılık, aşırı duyarlılık, ilgi çekmeye çalışma, rekabet, liderlik yarışı gibi sorunlar yaşadıkları sonucuna varılmıştır (Çitil ve Ataman 2018; Talas, Talas ve Sönmez, 2013; Sezer, 2015; Akar ve Şengil-Akar, 2012). Özel yetenekli öğrencilerin dikkatlerinin çabuk dağılması, sınıftaki diğer öğrencilerin seviyelerinin üzerinde olması gibi nedenlerle derste sıkılma, sınıf düzenini bozup ayakta dolaşma davranışını sergilemiş olabilecekleri yorumunu yapmak mümkündür. Ayrıca çevresel etmenler, ailelerin çocuğa bakış açısı ve onlardan beklentileri ile çocuğun içsel değişimleri bu öğrencilerde ön plana çıkma, başarısızlığa tahammül edememe ve bilmişlik taslama davranışlarına sebep olacağı söylenebilir.

Araştırmaya katılan neredeyse tüm öğretmenler, sınıflarındaki özel yetenekli öğrencilerin olumlu bir davranış sergilemesi durumunda pekiştireç yolunu benimsediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca öğrenciye fazladan sorumluluk verme, sınıfta örnek gösterme, yeteneğini ve çalışmalarını sınıfla paylaşmasına izin verme ve zaman zaman sınıfa liderlik etme gibi motive edici davranışlarda bulduklarını vurgulamışlardır. Benzer şekilde Sezer (2015) yaptığı çalışmada öğretmenlerin, öğrencilerin sınıftaki olumsuz davranışları karşısında destekleyici bir tutum sergilediği, bu öğrencilerin olumsuz davranışlarını normal karşılama; sorumluluk yükleme; kendilerini ifade etme fırsatı tanıma, eve ödev verme; bu öğrencilerin aileleriyle iletişime geçme gibi yollara başvurduğu sonucuna varmıştır. Öğretmenlerin bu öğrencilerin yeteneğini ve çalışmalarını sınıfta paylaşma imkânı vermesi hem bu öğrenciler için hem de sınıftaki diğer öğrenciler için oldukça motive edici bir unsur olduğu söylenebilir.

Katılımcı öğretmenler sınıf ortamında bu öğrencilerin

olumsuz davranışlarını gözlemlediklerinde ise genellikle bireysel görüşmeler yapmayı ve onlara sorumluluk vermeyi tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca bu davranışları görmezden gelme, aile ile iletişime geçme, öğrencinin olumlu davranışlarına odaklanma, rehberlik servisinden yardım alma gibi süreçleri izlediklerini belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğretmenler, sınıfında özel yetenekli öğrencisi bulunan diğer öğretmenlere de başta bu öğrencilere derslerin dışında yeteneğiyle ilgili destek çalışması yapmak ile yeteneği veya çalışmalarını sınıf arkadaşlarıyla paylaşma fırsatı vermek üzere öğretmenlerin bu öğrencilere karşı sabırlı olma, onları sürekli gözleme, ödüllendirme, varsa olumsuz davranışlarına zaman ayırma, liderlik yapma fırsatı ve sorumluluk verme gibi önerilerde de bulunmuştur. Burada katılımcı öğretmenlerin kendilerinin “bu öğrencilere ders dışında yeteneğiyle ilgili destek çalışması yapmak” ile ilgili bir tasarruflarının olmamasına rağmen (araştırma sorularına verilen cevaplara istinaden) diğer öğretmenlere öneri olarak sunmaları da ilginç bir nokta olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcı öğretmenlerin bu önerileri, sınıfında üstün yetenekli öğrenci olan öğretmenler için önemlidir. Nitekim yapılan çalışmalarda öğretmenlerin üstün yetenekli öğrenciler konusunda yeterli düzeyde donanıma sahip olmadığı belirtilmektedir (Altıntaş ve Özdemir, 2013; Akar ve Şengil-Akar, 2012).

Özetle, sınıfında özel yetenekli öğrenci bulunan öğretmenlerin görüşlerine göre bu öğrenciler; derse katılım ve akademik başarılarının yüksek olması, öğretmen ve arkadaşlarıyla olumlu ilişkiler kurmaları, arkadaşlarına örnek ve yardımcı olmaları, sınıfa liderlik etmeleri gibi olumlu davranışlar sergilemektedir. Bu öğrenciler sınıf ortamında çok fazla olumsuz davranış sergilememekle birlikte derste ayağa kalkma, dersin düzenini bozma, bilmişlik taslama, ön plana çıkma ve başarısızlığa tahammül edememe gibi olumsuz davranışlar da sergilemektedir. Katılımcı öğretmenler bu öğrencilerin sergilediği olumlu davranışları pekiştiricilerle ve öğrencinin yeteneğini ve çalışmalarını

nı sınıf arkadaşlarıyla paylaşması gibi dönütlerle desteklediklerini belirtirken; olumsuz davranış sergileyen öğrenciyi de görmezden gelme, onlarla bireysel görüşmeler gerçekleştirme, aile ve rehberlik servisi ile iletişime geçme şeklinde önlemler olarak bu olumsuz davranışların giderilmesini sağlamaya çalıştıklarını belirtmişlerdir.

Bu çalışmada genel olarak öğrencilerin daha çok olumlu davranış gösterdiği ve öğretmenlerin de olumlu tepkiler gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca çalışmanın katılımcılarının çoğunluğu kadın öğretmenlerden oluşmaktadır. Sonucun bu şekilde çıkmasının cinsiyet faktörüne bağlı olup olmadığına yönelik bir sonuca ulaşılmamıştır. Daha büyük örneklemler ve cinsiyet dengesi sağlanmış veya aradaki farklılıklara bakılmış çalışmalara ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Akar, İ. ve Şengil-Akar, Ş. (2012). İlköğretim okullarında görev yapmakta olan öğretmenlerin üstün yetenek kavramı hakkındaki görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20 (2): 423-436.
- Akarsu, F. (2001). *Üstün yetenekliler, yetişemediğimiz çocuklar: üstün yetenekli çocuklar ve sorunları*. Ankara: Eduser Yayınları.
- Akın Akbüber, B., Erdik, E., Güney, H., Cimşitoğlu, G.G. ve Akbüber, C. (2019). Bilim ve sanat merkezlerinde özel yetenekli öğrencilerin sorunlarının değerlendirilmesinde bir yöntem önerisi "Özel Yetenekli Öğrenci Çalıştay". *Üstün Zekâlılar Eğitimi ve Yaratıcılık Dergisi*, 6 (1): 22-39.
- Altıntaş, E. ve Özdemir, A. Ş. (2013). Üstün yetenekli öğrencilere genel bir bakış: öğretmen değerlendirmesi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 4 (7): 3-12.
- Ayverdi, L. (2018). *Özel yetenekli öğrencilerin fen eğitiminde teknoloji, mühendislik ve matematiğin kullanımı: Fetemm yaklaşımı*. Yayınlanmamış Doktora tezi. Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Balıkesir.
- Bakioğlu, A., Levent, F. (2013). Üstün yeteneklilerin eğitiminde Türkiye için öneriler. *Üstün Yetenekli Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1 (1):

31-44.

- Büyüköztürk, Ş. ve diğerleri. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Çitil, M., Ataman, A. (2018). İlköğretim çağındaki üstün yetenekli öğrencilerin davranışsal özelliklerinin eğitim ortamlarına yansması ve ortaya çıkabilecek sorunlar. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(1): 185-231.
- Çitil, M. (2018). Türkiye’de üstün yeteneklilerin eğitimi politikalarının değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi, Özel sayı 47 (1):143-172*.
- Dolu, G. ve Ürek, H. (2017). Üstün/özel yetenekli öğrencilerin çoklu zekâ alanlarını farklılaştıran değişkenler ve bir model önerisi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1): 32-71.
- Dönmez, N. (2004). Bilim sanat merkezlerinin kuruluşu ve işleyişinde yapılması gereken düzenlemeler, Yer aldığı eser A. Kulaksızoğlu, A. E. Bilgili, ve M. R. Şirin, *Üstün yetenekli çocuklar bildiriler kitabı*, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Dönmez, N. (2007). Üstün ve özel yeteneklilerin eğitimleri ülkemize özgün bir model: Bilim ve sanat merkezleri (Bil-sen). *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (15): 178-186.
- Keskin, S. (2006). *Üstün ve özel yetenekli çocuklar ve bilgisayara ve bilgisayar dersine yönelik tutumları*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir.
- Kirk, S., A. and Gallagher, J. (1989). *Educating exceptional children, USA*: Houghton Mifflin Company.
- Kurtdaş, Ç. (2012). Üstün yetenekliler ve üstün yeteneklilerin eğitiminde bilim ve sanat merkezleri (Malatya bilim ve sanat merkezi örneği). *Hikmet Yurdu Dergisi*, 5 (10): 151-181.
- Kurnaz, A. (2014). Yirminci yılında bilim ve sanat merkezlerinin raporlar ve yönetici görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi. *Journal of Gifted Education Research*, 2 (1): 1-22.
- MEB, (2013). T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Üstün Yetenekli Bireyler Strateji ve

- Uygulama Planı 2013-2017, Ankara.
- MEB, (2016). Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi. *Tebliğler Dergisi*, 2710.
- Özçelik, A. ve Akgündüz, D. (2018). Üstün/özel yetenekli öğrencilerle yapılan okul dışı STEM eğitiminin değerlendirilmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (2): 334-351.
- Özsoy, Y. (2014). Bilim ve sanat merkezi öğrenci, öğretmen ve velilerinin üstün yetenekli öğrenci kavramına ilişkin metaforları. *Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2(1): 74-87.
- Peterson, J. S. (2009). Myth 17: Gifted and talented individuals do not have unique social and emotional needs. *Gifted Child Quarterly*, 53(4): 280-282.
- Sak, U. (2010). *Üstün zekâlılar (özellikleri, tanılanmaları eğitimleri)*. Ankara: Maya Akademi.
- Sak, U. (2011). Üstün yetenekliler eğitim programları modeli (ÜYEP) ve sosyal geçerliği. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 36 (161): 213-229.
- Sezer, Ş. (2015). Üstün yeteneklilerin sınıf içinde olumsuz davranışları ve yönetilmesine ilişkin öğretmen görüşleri. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(4): 317-333.
- Su, Ş., Sağlam, A. ve Mutlu, Y., (2017). Bilim ve sanat merkezi öğrencilerinin “bilsem” ve “okul” kavramlarına ilişkin algı düzeylerinin metaforlarla karşılaştırılması, *Üstün Zekâlılar Eğitimi ve Yaratıcılık Dergisi*, 4 (3): 91-108.
- Şipal, R.F. (2005). Üstün yetenekli çocukların sosyal duygusal gelişimleri ve karşılaştıkları problemler. *Çocuk Gelişimi Ve Eğitimi Dergisi*, 1(2): 94-96.
- Talas, S., Talas, Y., Sönmez, A. (2013). Bilim sanat merkezlerine devam eden üstün yetenekli öğrencilerin okullarında yaşadıkları problemler. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 1(1):42-50.
- Ünal, F. ve Er, H. (2015). Özel yetenekli öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 16(1): 165-182.
- Westberg, K. L., Archambault, F. X., Dobyens, S. M., and Salvin, T. J.

(1993). *An observational study of instructional and curricular practices used with gifted and talented students in regular classrooms*. Storrs: The National Research Center on the Gifted and Talented.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

